

The Halacha of Bal Tosif: Paranoia or Profound Insight?

The original incident of Ba'al Pe'or

Bamidbar Ch. 25

(א) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וַיַּחֲלֵה עַם לְזָנוֹת אֶל בָּנוֹת מוֹאָב: (ב)
וַתִּקְרָאנָה לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכְלֵהֶם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן:
(ג) וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיַּחַר אֵף ה' בְּיִשְׂרָאֵל: (ד) וַיֹּאמֶר
ה' אֶל מֹשֶׁה קַח אֶת כָּל רְאֵשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לְה' נֶגֶד
הַשָּׁמַיִם וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אַף ה' מִיִּשְׂרָאֵל: (ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל שֹׁפְטֵי
יִשְׂרָאֵל הֲרֹגוּ אִישׁ אֶנְשֵׁי הַנְּצַמְדִים לְבַעַל פְּעוֹר:

Sefer Devarim Ch. 4

(א) וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל שִׁמַּע אֶל הַחֻקִּים וְאֶל הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם
לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחֲיוּ וּבִאתֶם וִירְשֶׁתֶם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם נָתַן
לָכֶם:

(ב) לֹא תִסְפוּ עַל הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לְשִׁמּוֹר אֶת
מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם:

(ג) עֵינֵיכֶם הִרְאוּ אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרָי
בְּעַל פְּעוֹר הִשְׁמִידוּ ה' אֶלְהֵיךְ מִקְרָבְךָ:

(ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם:

Ramban

(ג) עיניכם הראות עתה בא להזהיר בפרטי המצות, ויתחיל בעבודת כוכבים שהיא
שורש לכולן:

Chizkuni

השמידו ה' אלקיך מקרבך - אבל ואתם הדבקים בה' אלקיכם לפיכך אתם חיים כולכם היום ולפי שהיו מול בית פעור הזהיר תחלה על עבודת כוכבים.

Devarim Ch. 3

28 כח וצו את-יהושע, וחקקהו ואמצהו: כי-הוא יעבר, לפני העם הזה, והוא ינחיל אותם, את-הארץ אשר תראה. **28** But charge Joshua, and encourage him, and strengthen him; for he shall go over before this people, and he shall cause them to inherit the land which thou shalt see.'

29 כט ונשב בגיא, מול בית פעור. {פ} **29** So we abode in the valley over against Beth-peor. {P}

The attitude of even veteran idolators to Ba'al Peor:
Tractate Sanhedrin 64a

אמר רב יהודה אמר רב מעשה בנכרית אחת שהיתה חולה ביותר אמרה אם תעמוד ההיא אשה מחוליה תלך ותעבוד לכל עבודה זרה שבעולם עמדה [והלכה] לכל עבודה זרה שבעולם כיון שהגיע לפעור שאלה לכומרים במה עובדין לזו אמרו לה אוכלין תרדין ושותין שכר ומתריזין בפניה אמרה מוטב שתחזור ההוא אשה לחוליה ולא תעבוד עבודה זרה בכך אתם בית ישראל אינן כן הנצמדים לבעל פעור ...

Contrast this last account with the following story of Savta Ben Alas:

...תנו רבנן מעשה בסבטא בן אלס שהשכיר חמורו לנכרית אחת כיון שהגיעה לפעור אמרה לו המתן עד שאכנס ואצא לאחר שיצאה אמר לה אף את המתיני עד שאכנס ואצא אמרה לו ולא יהודי אתה אמר לה ומאי איכפת לך נכנס פער בפניו וקינח בחוטמו והיו משרתי עבודה זרה מקלסין לו ואומרים מעולם לא היה אדם שעבדו לזו בכך!

Devarim Ch. 21

10 כי-תצא למלחמה, על-אויביך; ונתנו יהוה אלהיך, בידך--ושבית שבי. **10** When thou goest forth to battle against thine enemies, and the LORD thy God delivereth them into thy hands,

and thou carriest them away captive,

יא וְרָאִיתָ, בְּשִׁבְיָהּ, אִשָּׁת, יִפְת־תָּאֵר; וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ, וְלָקַחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה. **11** and seest among the captives a woman of goodly form, and thou hast a desire unto her, and wouldest take her to thee to wife;

יב וְהֵבֵאתָהּ, אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ; וְגִלְחָהּ, אֶת-רֹאשָׁהּ, וְעִשְׂתָהּ, אֶת-צַפְרֵנֶיהָ. **12** then thou shalt bring her home to thy house; and she shall shave her head, and pare her nails;

יג וְהִסִּירָה אֶת-שִׁמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ, וַיֵּשֶׁבַה בְּבֵיתְךָ, וּבְכַתְּהָ אֶת-אָבִיהָ וְאֶת-אִמָּהּ, יָרַח יָמִים; וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ, וּבְעִלְתָּהּ, וְהָיְתָה לְךָ, לְאִשָּׁה. **13** and she shall put the raiment of her captivity from off her, and shall remain in thy house, and bewail her father and her mother a full month; and after that thou mayest go in unto her, and be her husband, and she shall be thy wife.

יד וְהָיָה אִם-לֹא חָפְצָתָּ בָּהּ, וְשָׁלַחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ, וּמָכַר לֹא-תִמְכְּרָנָהּ, בְּכֶסֶף; לֹא-תִתְעַמְרָהּ בָּהּ, תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָהּ. {ס} **14** And it shall be, if thou have no delight in her, then thou shalt let her go whither she will; but thou shalt not sell her at all for money, thou shalt not deal with her as a slave, because thou hast humbled her. {S}

The Gemara in Kiddushin 21b comments on these verses

תנו רבנן "וראית בשביה" בשעת שביה "אשת" ואפילו אשת איש "יפת תואר" לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע - מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות ואל יאכלו בשר תמותות נבילות ...

Sefer Hachinuch – Mitzvah 532

...ומשרשי המצוה אמרו זכרונם לברכה לפי שלא התירה התורה יפת תואר בשביה אלא כנגד יצר הרע, שאם לא התירה הכתוב ישאנה באיסור ...

R. Chaim Walkin – “Da’at Chaim”

פרשת אשת יפת תואר מלחמת השכל והגוף

דוגמא מאלפת למלחמת השכל והגוף, טמונה ביסודה של פרשת אשת יפת תואר, וממנה נוכל להשכיל ללמוד מתכסיסי מלחמה זו.

כתיב: "כי תצא למלחמה על איביך ונתנו ה' אלוקיך בידך ושבית שביו וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה. והבאת אל תוך ביתך וגלחה את ראשה ועשתה את ציפרניה. והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה" (דברים כא, י-ג). ומפורסמים דברי חז"ל (קידושין כא, ב) שהובאו ברש"י בריש הפרשה: "לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור, מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות ואל יאכלו בשר תמותות נבלות".

ועוד זאת מצינו שבזמן מלחמה הותרו כמה איסורי תורה, כמו שכתב הרמב"ם (פ"ח מהל' מלכים ה"א, והוא מסוגית הגמרא במס' חולין יז, א), וז"ל: "חלוצי צבא כשיכנסו בגבול הנכרים ויכבשום וישבו מהם, מותר להם לאכול נבלות וטריפות ובשר חזיר וכיוצא בו אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים, וכן שותה יין נסך. מפני השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב ערפי חזירים וכיוצא בהם". ויש להבין, מדוע בדיני המאכלות האסורות שהותרו ליוצאי המלחמה, לא מצינו שהטילה התורה הגבלות כלשהן, וכאשר הוצרכה השעה ולא נמצא לאכול אלא נבלות וטריפות ובשר חזיר וכיוצא בו, הותרו אותם מאכלות אסורות לאלתר וללא כל שהיות. ואילו לגבי אשת יפת תואר, נאסר עליו לבוא עליה עד שימלא אחר כל ההגבלות המפורשות בתורה: "והבאתה אל תוך ביתך וגלחה את ראשה וגו' וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים"¹.

ומתייסד מתוך ביאור הפרשה חילוק ברור. היתר מאכלות אסורות בשעת מלחמה, מכיון שהוא מהדינים הנצרכים למלחמה, שיוכל להלחם כראוי ללא הרגשת רעב וצמא, ואין בו משום "דברה תורה כנגד היצר", שהרי התורה לא התירה לו להתגאל במאכלות אסורות מתוך יצרו ותאותו לאוכלם - לא נאמרו בו הגבלות או תנאים כלשהם. ובשעה שמהלכות המלחמה יש צורך באכילת איסורים, מותר הדבר לאלתר. מה שאין כן באיסור אשת יפת תואר, מכיון שהדבר נוגע ל"מלחמת השכל והגוף", למערכה המתנהלת באדם הנלחם ביצרו ובתאוותיו, בזה אף שהתירה התורה אשת יפת תואר, הוגבל ההיתר בתנאים רבים ומעכבים כדי שעל ידי כל אותם המעשים שעליו לעשות בטרם יבוא עליה, תשכך מדורת יצרו, ותאותו שיקדה בו תכבה².

וביאור הדברים. דהתורה אמדה את כוחות האדם ותכונותיו, ואף שירדה לסוף דעתו "שאם לא ישאנה בהיתר ישאנה באיסור" והותרה לו אשת יפת תואר, לימדתנו התורה שבמלחמת היצר - מלחמת השכל והגוף, הדרך להשלטת טובת שכלו על גופו נעשית כדרך מערכות המלחמה. וכשם שבשדה הקרב מתנהלת המלחמה מעשה אחר מעשה, שלב אחר שלב, כיבוש אחר כיבוש - עד להכרעת האוייב וכניעתו. כך גם במלחמת השכל והגוף, כל מעשה וכל שלב במערכה מכוון ומחושב להחליש את תביעות הגוף ותולדותיו. עד להכניעתו תחת שלטון ממשלת טובת השכל. וזהו המבואר בפרשת אשת יפת תואר - כיצד האדם צריך להלחם בכוחות הגוף ותאוותיו, ואפילו במצבים טרופים כבשעת המלחמה, שהותרו בה איסורים אחרים. דהגם שעצם איסור אשת יפת תואר הותר לו, מחוייב האדם בהגבלות ועיכובים כדי שעל ידי כל אותם המעשים שעליו לעשות, יצליח בסופו של דבר, להשליט את טובת שכלו על הגוף ותולדותיו.

(א) כִּי יִכְרִית ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת אֶרֶץ וִירִשְׁתָּם וַיִּשְׁבְּתָ בְעָרֵיהֶם וּבְבִתְיֵיהֶם: (ב) שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדֹּל לְךָ בְּתוֹךְ אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: (ג) תִּכְוֶן לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשַׁלַּשְׁתָּ אֶת גְּבוּל אֶרֶץ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְנוֹס שָׁמָּה כָּל רֹצֵחַ: (ד) וְזֶה דְבַר הַרְצַח אֲשֶׁר יִנוֹס שָׁמָּה וְחַי אֲשֶׁר יִכֶּה אֶת רֵעֵהוּ בְּבִלִי דַעַת וְהוּא לֹא שָׂנֵא לוֹ מִתְּמַל שְׁלֵשִׁים: (ה) וְאֲשֶׁר יָבֵא אֶת רֵעֵהוּ בַיַּעַר לְחַטֹּב עֵצִים וְנִדְחָה יָדוֹ בַּגִּרְזֹן לְכָרֶת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבְּרָזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ וּמָת הוּא יִנוֹס אֶל אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה וְחַי: (ו) פֶּן יִרְדֹּף גֹּאֵל הַדָּם אַחֲרַי הַרְצַח כִּי יַחַם לְבָבוֹ וְהִשְׁיִגוּ כִּי יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וְהִפְהוּ נֶפֶשׁ וְלוֹ אֵין מִשְׁפָּט מוֹת כִּי לֹא שָׂנֵא הוּא לוֹ מִתְּמוּל שְׁלֵשׁוּם:
(ז) עַל כֵּן אֲנֹכִי מְצַוְךָ לֵאמֹר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדֹּל לְךָ:

- What does the din of the גואל הדם permit – and how is this offset by the מקלט ערי?
- What's the relationship between the din of רציחה בשוגג and the earlier din of יפת תואר?

From the Gilyonot of the late Prof. Nechama Leibowitz z"l

פסוק י"ט

"גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת הַרְצֹחַ" ...

פסוק כ"א

"גֹּאֵל הַדָּם יָמִית אֶת הַרְצֹחַ" ...

והשוה דברים י"ט י"ב:

"וְשִׁלְחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וְלָקְחוּ אֶתְּוֹ מִשָּׁם וְנָתְנוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם וּמָת"

ומקשים: אם מתנגדת התורה לגאולת הדם כמו שיראה מכל פרקנו וכן מן הנאמר בכמה מקומות שעל השופטים לעשות משפט, אם כן למה ציותה על השופטים למסור את הרוצח בידי גואל הדם?

From the Gilyonot of the late Prof. Nechama Leibowitz z"l

ענה לשאלתם בהעזרך בדברי שד"ל הבאים:

שד"ל, במדבר ל"ה י"ג:

ד"ה לקלט מגואל: ... והנה בדורות הראשונים בטרם יהיו העמים מסודרים תחת מלך ושרים ושופטים ושוטרים, היתה כל משפחה נוקמת נקמתה ממשפחה אחרת, והקרוב יותר אל הנהרג היה חייב לנקום מיתתו. והתורה העמידה שופטים ושוטרים ונטלה הנקמה מיד היחידים, ומסרה אותה לכל העדה. והנה כשהייתה הרציחה בזדון, יתכן להשקיט את הגואל, כי יאמרו לו: הנח להם לשופטים, הם יחקרו הדבר, ואם בן מות הוא ימיתוהו; אבל כשהיתה ההריגה בשגגה, לא היה אפשר להשקיט את הגואל ולהכריחו לראות מי שהרג את אביו נשאר ללא עונש, כי היה נראה לו וליודעיו ומכריו כאילו אינו אוהב את אביו; מאחר שאינו נוקם את נקמתם.

והדעת הזאת לא היה אפשר לעקור אותה בבת אחת, וראתה החכמה האלוקית שאם יהיה גואל הדם נענש מיתה בנקמו את קרובו הנהרג בשגגה, עדיין לא יימנעו כל הגואלים ולא רובם מעשות נקמת קרוביהם, ועל ידי זה ירבו הנהרגים ללא תועלת, וגם יגדל הצער והנזק במשפחה אחת, כי אחר שקרה לה המקרה הרע שנהרג אחד מאנשיה בשגגה, עוד יהיה אחד מהם נענש מיתה על שנקם נקמת אחיו; גם איננו רחוק שבשעה שיהיה הגואל יוצא ליהרג – יתקומם העם על השופטים וירבו קלקול באומה. לפיכך מה עשתה התורה? הניחה זכות לגואל לנקום מיתת קרובו, אבל קבעה מקום מקלט לנוס שמה הרוצח, ולא יוכל הגואל לבוא שם ולהרגו.

HaRav Chaim Shmulevitz, Sichot Mussar

"וביאור הדברים הוא שמהות ע"ז של פעור היתה בפריצת כל הגדרים, שהרי אף עובדי ע"ז גדורים הם, וחייבים הם לכבד את אלילם ולעובדו, לעומת זאת עובדי בעל פעור אין להם שום גדרים, אף את אלילם ביזו עד לעפר, אין לדעתם שום ערך שחייבים לכבדו ולהעריכו, ויותר מכך המציאו אליל שכל עבודתו בביזויו, וכל כמה שמבזין אותו יותר, יותר עובדים את הע"ז בכך, וזה שקנה בחוטמו והגיע לשיא בזוי הע"ז והוא השיג השיא של ע"ז זו.

ומוכן היטב כח משיכתה של ע"ז זו, שהרי ענינה שהכל הפקר לאדם, ואינו גדור בשום גדר וודאי שיש בזה כח משיכה גדול מאד, כמו שאנו רואים שאף בזמן הזה קיימת השקפת עולם כזו, ואף שביטלו יצרא דעבודה זרה, הנה השקפת זו קיימת גם בימינו ועוד מוסיפה כח, וכובשת לב צעירי האומות, לפרוץ כל גדרי עולם, אין שום איסור ואין שום מעצור למה שרוצים לעשות".¹

---

¹ שיחות מוסר להגר"ח שמואלביץ, מאמר ל"ד, תשל"ב.